crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

U SPOMEN FRA KARLA BALIĆA (1899.—1977.)

Hrvatin Gabrijel Jurišić

»Ljubljeni sine! S veseljem sagledavamo što si sve u životu učinio i zaista sjajno poduzimao, i to Nas silno raduje. Vrlo smo utješeni i ohrabreni imajući u vidu Tvoje mnogobrojne zasluge za sve što je na dobro Crkve Božje... za veći procvat teološke znanosti, za unapređenje proučavanja vjerskih istina o Božjoj Majci Mariji... Ovim pismom želimo Ti od srca izraziti naše veselje i veliku utjehu. U ime cijele Katoličke crkve... želimo i Tebi posvjedočiti od kolike su vrijednosti Tvoja mnogovrsna djela koja si neutrudivo i nadasve pohvalnim žarom tolike godine vršio... Svoj si život zaista korisno proživio i svoje djelo sretno pirveo kraju... Ti si svega sebe i sve svoje sile posvetio časti Majke Božje, širenju njezina kulta, imena i štovanja...« — Te je riječi napisao papa Pavao VI. i uputio ih našemu fra Karlu Baliću samo jedan dan prije smrti velikoga mariologa. Zaista, to je nečuveno! Bilo bi dosta samo tih nekoliko rečenica iz papina pisma pročitati, pa da nam bude jasno kako je grandiozan i orijaški lik pok. fra Karla.

Život

Mali Lovre rodio se 6. prosinca 1899. god. u Katunima, općina Omiš. Srednju je školu završio u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Sinju, novicijat na Visovcu, gdje se nazvao fra Karlom, a teologiju u Zaostrogu i Makarskoj. Mladu je Misu slavio na Veliku Gospu u svome rodnom mjestu (1923). Već u jesen iste godine odlazi na Katoličko sveučilište u Louvain (Belgija), gdje će se posvetiti studiju filozofije i teologije te 1927. god. obraniti disertaciju *De theologia mariana Ordinis Fratrum Minorum saeculis XIII et XIV.*

Nakon završetka studija vraća se u Domovinu i postaje profesorom na Franjevačkoj visokoj bogosloviji u Makarskoj. Već 1933. god. na poziv generala Franjevačkog reda odlazi u Rim, postaje profesorom i prvim rektorom Međunarodnog franjevačkog sveučilišta *Antonianuma.* Tu je ostao do svoje smrti. Još je jednom bio rektorom istoga Sveučilišta. Kao rektor izgradio je nove dvorane, biblioteku i aulu magnu (veliku kongresnu dvoranu). Profesor je i na Papinskom sveučilištu *Lateranum.* Osnivač je i prvi predsjednik *Međunarodne skotističke komisije, Papinske međunarodne akademije, Skotitističkog društva,* organizator raznih kongresa, savjetnik nekoliko rimskih kongregacija, stručnjak (peritus) Drugoga vatikanskog sabora, itd.

God. 1975. odrekao se vodstva *Skotističke komisije* (naslijedio ga je njegov učenik i suradnik dr. fra Luka Modrić), a u jesen 1976. i predsjedništva *Pa-*

pinske međunarodne marijanske akademije (i tu ga je naslijedio njegov dugogodišnji tajnik dr. fra Pavao Melada, a tajnik je fra Dinko Aračić). Fra Karlo je umro u Rimu 15. travnja 1977. god. Svečane zadušnice održane su u bazilici sv. Ante u prisutnosti papina osobnog izaslanika msgr. Enricija. Koncelebraciji je predsjedao general Franjevačkog reda fra Konstantin Koser, koji je održao i prigodno slovo. Odriješenje je dao naš karidnal Franjo Šeper na hrvatskom, a kardinal Josip Slipy na ukrajinskom jeziku. Bilo je prisutno više kardinala (Garrone, Stafa, Wright, Polleti, Ottaviani, Bertoli, Parente, Antonelli, Palazini), dvanaest biskupa, rektori i profesori raznih rimskih sveučilišta, generali redova, mnogi svećenici, redovnici i redovnice i drugi poštovaoci o. Balića.

Na prolazu kroz Rijeku (20. IV. 1977.) održane su svečane zadušnice u Svetištu Gospe Trsatske, a u Splitu u crkvi Gospe od Zdravlja u koncelebraciji je sudjelovalo 113 svećenika i šest biskupa, dok je obrede pratilo vrlo mnogo svećenika, bogoslova, redovnika, redovnica, sjemeništaraca i ostalih vjernika. Koncelebraciji je predsjedao i održao homiliju zagrebački nadbiskup F. Kuharić. Govorili su: F. Franić, nadbiskup; S. Vučemilo, provincijal; A. Boni, generalni definitor Franj. reda; B. Betti, rektor Antonianuma; P. Melada, predsjednik PMMA; P. Čapkun, član SK; B. Duda, prodekan Bogoslov. fakulteta u Zagrebu; S. Čovo, rektor Bogoslovije u Makarskoj; O. Kragulja, pavlin iz Poljske, i Lj. Rupčić, prof. Bogoslovije u Sarajevu.

U Katunima je lijes dočekalo veliko mnoštvo vjernika. Govorio je M. Mikulić, župnik u Portlandu (USA), i A. Vojnović, domaći župnik. Uz biskupe i svećenstvo na pogrebu su u crkvi Posrednice svih milosti bili prisutni i predstavnici vlasti na čelu s I. Lalićem, predsjednikom Komisije Izvršnog Viejća Sabora SR Hrvatske za odnose s vjerskim zajednicama. Pokopan je u župi gdje je rođen i kršten, u crkvi Marije Posrednice, koju je sam dobrim dijelom izgradio.

Skotizam

Još 1927. god. fra Karlo je objavio svoje životno djelo *Les commentaires de Jean Duns Scot sur les Quatres livres des Sentences.* Od tada do smrti skotizam će biti jedna od njegovih glavnih djelatnosti. U Rimu je osnovao i vodio katedru skolastičke literature, zatim Skotističku komisiju, u koju je okupio vrlo mnogo ponajboljih stručnjaka, među kojima i nekoliko naših ljudi. Ta je ekipa dosada izdala deset velikih svezaka *Opera omnia* Ivana Duns Skota (još nije završen posao!). Taj je rad donio o. Baliću velika međunarodna priznanja i ugled. No, najveće je papino pismo *Alma Parens* u prigodi 700. obljetnice rođenja Ivana Duns Skota. Tim pismom priznat je nauk Duns Skota u filozofiji i teologiji ravnopravnim drugim učiteljima i školama u Crkvi (a poznato je da se Crkva maćuhinski odnosila prema Skotovoj filozofskoj i teološkoj školi!). O. Balić je osnovao i vodio *Međunarodno skotističko društvo* i organizirao dva međunarodna skotistička kongresa (Oxford-Edinburg, 1966. i Beč, 1970). Da je samo to u životu učinio, bilo bi dosta!

Mariologija

Već je svojom disertacijom *De theologia mariana Ordinis Fratrum Minorum saeculis XIII et XIV* fra Karlo najavio čime će se posebno baviti. Stoga je kao mladi profesor u Makarskoj osnovao ediciju *Bibliotheca Mariana Medii aevi.* U same dvije godine objavio je dva značajna djela: *Ioannis de Polliaco et Ioannis de Neapoli Quaestiones disputatae de Immaculata Conceptione B. M. V. quas ad fidem codicum manuscriptorum eddidit p. Carolus Balić...* i drugo djelo: *Ioannis Duns Scoti, Doctoris Subtilis et Mariani, Theologiae Marianae elementa, quae ad fidem codicum...* Poslije će se iz te knjižnice u Rimu razviti nekoliko posebnih nizova »*Bibliotheca Assumptionis B. M. Virginis*«, »*B. Immaculatae Conceptionis B. V. Mariae*«, »*B. Mediationis B. V. Mariae*« i »*B. Mariana moderni aevi*«. — Dosada je izišlo oko 40 svezaka. Kad je papa Pio XII. još prije rata formirao tajnu komisiju koja bi proučila pitanje Uznesenja Marijina među prvima je bio imenovan njezinim članom

i naš fra Karlo. Rezultat toga rada je Balićevo djelo *Testimonia de Assumptione B. V. Mariae ex omnibus saeculis*... (Romae 1948. i 1950), te proglašenje dogmom istine o Marijinu uznesenju (1950.) Tada je došao na sretnu misao da treba osnovati *Međunarodnu marijansku akademiju*, koja bi se trebala brinuti najprije u okviru Franjevačkog reda za mariološka istraživanja, izdavanje raznih znanstvenih i popularnih edicija i organiziranje nacionalnih i međunarodnih kongresa. U prigodi proglašenja dogmom istine o Uznesenju organizirao je *Prvi međunarodni mariološki* i *Osmi marijanski kongres* u Rimu. Materijale je objavio u ediciji *Alma Socia Christi*. Dosada je održano takvih sedam kongersa (Rim, Lurd, Santo Domingo, Zagreb-Marija Bistrica), a već se sprema i osmi koji će se održati slijedeće godine u Zaragosi (Španjolska).

Za nas je vrlo važno da je fra Karlo uspio organizirati njemu najdraži kongres *Šesti mariološki* i *Trinaesti marijanski* u Zagrebu i Mariji Bistrici u kolovozu 1971. god. Tih dana su toliki teolozi svjetskoga glasa, kardinali i biskupi, posjetili Zagreb i Mariju Bistricu i osjetili pobožnost hrvatskoga naroda, posebno na Veliku Gospu u Mariji Bistrici. Ujedno su upoznali i ljepote naše Domovine. Fra Karlo je tada rekao poput starca Šimuna: »Sad možeš otpustiti, Gospodine, svoga slugu u miru!« Doživio je da je u njegovoj Domovini i bijelome Zagrebu održan svjetski mairološki i marijanski kongres! Bio se nadao da će tih dana i sam papa Pavao VI. posjetiti Zagreb.

O. Balić je prvi upozorio na razliku termina *»mariološki« i »marijanski«*. Prvi ima znanstveni i istraživački karakter, a drugi popularni i više se odnosi na praktičan rad na širenju pobožnosti prema Božjoj Majci.

Njegov mariološki rad također je dobio najviša priznanja među kojima je svakako najznačajnije ono pape Ivana XXIII. kada je 8. XII. 1959. god. motuproprijem *Maiora in dies* Akademiju proglasio *»papinskom«*. Otada joj je službeni naziv *Papinska međunarodna marijanska akademija*. To je ujedno prvi slučaj u povijesti Crkve da je jedan Hrvat osnovao jednu od papinskih akademija i bio joj predsjednikom.

Ostale djelatnosti

Drugi vatikanski sabor svakako je kamen međaš u životu Crkve posljednjih stoljeća. Već u pripremama za Sabor fra Karlo je bio član *Teološke komisije*, a radio je i u nekoliko potkomisija. Posebno se bavio pitanjima mariologije pa je rezultat njegova rada (s drugim teolozima) djelo *De mariologia et oecumenismo, De Scriptura et Traditione*. No, posebno je značajno da je on izradio prednacrt sadašnjeg osmog poglavlja konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*. Iako je bio za poseban dokumenat Sabora *De Beata*, kad je vidio da to ne može proći, radio je s msgr. Philipsom na konačnoj redakciji teksta osmoga poglavlja spomenute konstitucije i taj je tekst usvojen 29. X. 1964. god. »Najveće zasluge za taj tekst, bez svake sumnje, ima naš teolog dr. Karlo Balić...« (Dr. T. Šagi-Bunić).

Fra Karlo se istakao i u drugim djelatnostima. Još 1935. god. organizirao je *Prvi kongres profesora slavenskih franjevačkih provincija* u Zagrebu i tom zgodom osnovao *Udruženje slavenskih franjevačkih profesora*. Drugi takav kongres održan je u Krakovu (Poljska). Materijali s tih kongresa objavljeni su u *Collectanea franciscana slavica*. Rat je omeo daljnji rad.

Posebno je zaslužan da je svetac svega svijeta sv. Ante Padovanski proglašen crkvenim naučiteljem. U toj prigodi (1946) organizirao je u Rimu i Padovi tzv. *Antunovske tjedne* i materijale objavio u ediciji *S. Antonio dottore della* Chiesa.

Bio je i član uprave *Hrvatskoga zavoda sv. Jeronima* u Rimu i u poslijeratnim danima mnogo pomogao našim ljudima koji su se našli bez sredstava za život. Tih je godina organizirao i veliku *molitvenu akciju za »Crkvu u šutnji«*.

Kao rektor *Antonianuma*, uz ono što je već prije spomenuto, pokrenuo je i dvije edicije (*Bibliotheca Pontificii Athenei Antoniani* i *Studia Antoniana*). Organizirao je i još jednu vrstu kongresa — *Prvi međunarodni franjevački bibliografski kongres* i objavio njegove radove.

Za takav rad i zalaganje bio je imenovan članom *Bogoslovske akademije u Zagrebu* (1936), *Sveučilišnoga filozofskoga društva* u Louvainu (1941), *Papinske bogoslovske akademije* u Rimu (1956), *doctor honoris causa Sveučilišta u Otawi* (Kanada, 1957), također *doctor h. c. Bogoslovskog fakulteta u Zagrebu* (1969), član *Španjolskoga mariološkog društva*, itd.

Posebno treba naglasiti da je baš on nastojao da se osnuje pri Bogoslovskom fakultetu u Zagrebu *Hrvatski mariološki institut*, kojemu je bio i prvim predsjednikom. Clanovi Instituta sudjelovali su i na nedavnom kongresu u Rimu, a organizirali su i *Prvi hrvatski mariološki kongres* u prigodi solinskih slavlja u Splitu i Solinu (1976). Fra Karlo, nažalost, nije mogao sudjelovati u tim značajnim nacionalnim slavljima.

U prigodi 70. obljetnice njegova života i rada i dodjele počasnog doktorata (1969) braća i prijatelji posvetili su mu svečani broj znastvenog zbornika *Kačić* (III/1970), u kojem je uz ostalo opširno prikazan njegov *život* i donesena *bibliografija radova*. Slično je učinilo i sveučilište *Antonianum* u Rimu objavivši pozamašni zbornik *Studia meidaevalia et mariologica P. Carolo Balić OFM septuagesimum explanti annum dicata* (Roma 1971), u kojemu su surađivali najpoznatiji teolozi, filozofi i medievalisti svijeta.

Ne samo na početku spomenuto papino pismo fra Karlu, nego u prigodi njegove smrti i poseban papin brzojav, zatim brzojav G. Andreottija, predsjednika talijanske vlade, i tolikih drugih jasno svjedoče što je fra Karlo značio u nas i u svijetu, u crkvenim i vancrkvenim krugovima. I naš narod hrvatski, i Franjevački red, i naša domaća Crkva mogu biti ponosni da su dali i odgojili takvoga filozofa, medievalistu, teologa, mariologa, organizatora kongresa i znanstevnih skupova, čovjeka, redovnika i svećenika, koji je za sobom ostavio vrlo svijetao i blistav trag.

NA IZVORIMA KRŠĆANSKE MISLI

Tomislav J. Šagi-Bunić, Povijest kršćanske literature, I. sv., Patrologija od početka do sv. Ireneja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976.

Drago Šimundža

U doba studioznog proučavanja, preispitivanja i znatiželjnog kompariranja teološke misli od prvih početaka kršćanstva do naših dana sve više se osjeća potreba za dijakroničkim proučavanjem kršćanstva. Za naš današnji kritički duh povijesna dimenzija, očito, predstavlja važan elemenat. Povijest teologije najbolje osvjetljava tegobne putove i staze razvoja i rasta kršćanske misli i shvaćanja: njihova križna čvorišta, dogme i hereze, istine i pretpostavke, povijesne doprinose i taloge vremena, skretanja i čvrsta stajališta kršćanskog svijeta. Povijesni pregled teologijskog tumačenja i produbljivanja kršćanske nauke omogućuje nam s jedne strane učvršćivanje »poklada vjere«, a s druge pruža priliku našemu vremenu da shvati svoju ulogu i zadaću u ovome času. Zbog toga danas ne možemo ništa tako poželjeti kao sustavnu povijest kršćanske teološke misli.